

ВІЙСЬКОВА ІСТОРІЯ МІЖВОЄННОЇ ЛИТВИ (1918–1940) У СВІТЛІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВЧЕНИХ КЛАЙПЕДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті висвітлюється стан і перспективи подальшої наукової розробки військово-історичної проблематики, дотичної до періоду існування міжвоєнної Литовської держави, вченими Інституту історії та археології Балтійського регіону Клайпедського університету (КУ). Дана публікація не мінає загально-литовського контексту, включаючи ретроспективу попередніх військово-історичних студій у Литві від зародження до сьогодення. Визначаються основні етапи становлення військової складової історичних досліджень у КУ. Аналізується доробок науково-дослідницької групи «Війна і суспільство ХХ століття» через призму реалізації проєктної діяльності та поза нею. Загалом підкреслюється, що перелік складових композиту військово-історичних студій міжвоєнного періоду вельми широкий: історія окремих родів і видів військ, парамілітарні формування, організація, структура та озброєння регулярної армії, доктринальна складова, теорія військово-історичних досліджень і т.д. Вченими КУ керує прагнення атомізувати цільову тему, продемонструвати найдрібніші моменти кожного з фрагментів загальної мозаїки. Так, зокрема, серед піднятих питань внутрішній уклад життя військового підрозділу міжвоєнної доби (побутові стосунки військовослужбовців, повсякденна діяльність, свята і будні, традиції литовського вояцького побратимства, середовище існування, гігієна). Систематизація та актуалізація досвіду тієї епохи створює необхідні умови для його задіяння у формуванні сучасних збройних сил Литви, оновлення системи національної безпеки. У той же час залучення компаративістського підходу дає можливість фіксувати субрегіональний та регіональний контексти і створює додаткові вектори майбутніх досліджень.

Ключові слова: Військова історія, міжвоєнна Литва, історіографія, Інститут історії та археології Балтійського регіону (Клайпедський університет), «Війна і суспільство ХХ ст.».

Постановка проблеми та її актуальність. Зародки воєнних наук у Литві відносяться до ХVІІ ст. У розпал того буремного століття, знакового для народів східної Європи, кризового для двоєдиної Польсько-Литовської Речі Посполитої та епохального для України, світ побачили праця литовського шляхтича

Петрик Артем Миколайович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Інститут історії та археології Балтійського регіону, Клайпедський університет (Литовська Республіка).

© Петрик А.М., 2023.

Казімераса Сімонавічюса (Казимира Семеновича) з основ артилерійської справи (1650 р.) і книга інженера та математика, який служив у Великому князівстві Литовському, Адама Фрайтага про мистецтво фортифікації (1665 р.) (*Jokubauskas, 2021:12*).

Початки систематичних досліджень з військової історії Литви дотичні до ще однієї кризової епохи для регіону. Доба визвольних змагань на руїнах колишніх імперій, у протистоянні вчорашніх поневолених народів новим імперським проектам, дала життя національним державам, як у випадку з Литвою та іншими країнами Балтії, або ж завершилася безжальним фіаско, самостійна Україна (1917–1920 рр.) тому сумний приклад.

Війни за незалежність (1919–1923 рр.) народили «Епоху великих надій» 1920–1930-х рр., що явилася часом багатогранного литовського культурного ренесансу, за розповсюдженням тоді висловом «Литва поверталася литовцям» (*Петрик, 2020: 40*). Не минули процеси духовної реституції повз історичну науку у її військовій складовій. Протягом більш ніж двох десятиліть свободи завдяки активності ентузіастів, а пізніше, і державній підтримці розпочалася кропітка робота з вивчення бойового шляху литовського війська. Поряд з наголосом на добі Великого князівства Литовського, не менш важливою була розробка спектру питань, пов'язаних з історією армії Литовської Республіки, бойових операцій молодих національних збройних сил, що своїми багнетами подарували країні право на свободу (детальніше про дослідження з військової історії Литви у міжвоєнну добу див.: *Vaičėnonis, 2003; Jokubauskas, 2018*).

З поміж 20 наукових товариств і осередків, що функціонували у незалежній Литві (*Juzėfovičius, 2002: 181*), виділялися об'єднання воєнно-наукової направленості, які існували у різний час, такі як створене у 1921 р. «Товариство розробників воєнних наук» (тут і далі по тексту назви організацій, установ, навчальних закладів, дослідницьких напрямів, тематики проектів, найменувань видань подаються у перекладі з литовської мови), або засноване у 1923 р. «Товариство воєнних наук» (*Jokubauskas, 2019a: 132*). У 1935 р. започатковано Секцію історії в структурі Генерального штабу збройних сил Литви. В її роботі пріоритет надавався аналізу досвіду повномасштабних бойових дій 1919–1920 рр. з подальшою імплементацією результатів для підготовки офіцерства, а також здійснення освітньої функції кадрового складу армії та

популяризаторської роботи (*Jokubauskas, 2019a: 147*). Військова історія вважалася головною частиною військової науки в литовському війську того періоду. Це був важливий предмет у кваліфікаційному вишколі командирів, що викладався у військових школах і на курсах. Також вітався самостійний або колективний аналіз досвіду минулих воєнних кампаній у військових частинах. Складались окремі іспити з литовської та загальної військової історії, без успішної здачі яких не можливо було претендувати на вищі посади або навчатися в іноземних академіях (*Jokubauskas, 2017a: 216*). Нажаль, інвазія Червоної Армії влітку 1940 р., зруйнувавши Литовську державу, зупинила подальшу дослідницьку та освітню діяльність.

За радянської окупації період незалежності розглядався заангажовано у негативній конотації, відповідно до тодішньої комуністичної ідеології. Нечасті згадки щодо історії Війська Литовського так званої «буржуазної доби» все ж мали місце, але не являли комплексного дослідження, скоріше поставали у фрагментарному вигляді. Водночас вчені з кола політичної еміграції (яка стала масовою після трагедії 1940 р. і втрати незалежності) дали життя серйозним працям «Литовські збройні сили 1918–1940 рр.» і «Литовська війна за незалежність» (*Rakutis, 2000: 9*), попри неможливість отримати доступ до литовських архівів історики екзилу створили ряд робіт, які і сьогодні одні з базових при дослідженні періоду визвольних змагань (*Ališauskas, 1972; Rukša, 1981; Rukša 1982; Statkus, 1986*).

Важливе значення у проведенні процесу повернення литовському народу пам'яті про військову історію доби міжвоєнної самостійності, переможні традиції часів Війни за незалежність, відіграла активна позиція працівників музейних установ. Серед них особливе місце належить Військовому Музею Вітаутаса Великого у Каунасі. Ще за радянських часів, на межі 1980–1990-х рр., всупереч тодішній політичній кон'юктурі, тут відбувалися перші виставки, присвячені національній армії, почалися процеси, направлені на відновлення знань про структуру, екіпірування, озброєння міжвоєнного литовського війська. З відродженням незалежності ці процеси незрівнянно динамізувалися, перетворивши музейні установи на важливі наукові осередки військово-історичних студій (*Pociūnas, 2022: 368-369*).

Одночасно ожило видання литовської воєнної періодики на батьківщині після більш ніж 50 років вимушеної перерви, спочатку з ініціативи невеликих груп активістів. Згодом рух підтримали офіційні установи відбудованої Литви, зокрема Міністерство охорони краю (Міноборони). Більшість періодичних видань мілітарного спрямування містили історичну складову. Міжвоєнний період став у ній провідною темою. Як і у численних наукових та науково-популярних працях, що стали масово виходити у 1990-х рр., міжвоєнна військова проблематика запанувала і в якості тематики доповідей наукових форумів (Про відродження військової періодики, видання книг та проведення конференцій з військової історії у Литві в період 1990–1999 рр. детальніше див.: *Surgailis, 2022*).

Головним осередком і провідником наукової роботи став Інститут історії Литви. Протягом першого десятиліття суверенності все більшого значення набували дослідні структури, що утворилися на базі вищих навчальних закладів країни. Серед них одне з провідних місць належить Клайпедському університету (КУ). У даній статті буде здійснено наразі найбільш детальний огляд досліджень військово-історичної проблематики міжвоєнного періоду, які проводилися науковими інституціями КУ, а також визначено подальші перспективні напрями наукової розробки, включно з дотичністю до питання українсько-литовських відносин у ХХ ст. Дана робота претендує на роль сегменту, вмонтованого в архітектуру літуаністичних та балтійських студій в Україні, що і визначає її актуальність.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Попри те, що у литовській історіографії існує ряд досліджень, які містять огляд напрацювань військово-історичних студій, вважаємо, що дане питання потребує подальшого розширення та поглиблення. Адже доробок містить або загальний огляд широкої хронології (*Vaičėnonis, 2009*) з побіжною фіксацією на досліджуваному нами періоді, або фокусується на локалізованій проблематиці, наприклад, парамілітарній складовій (*Jokubauskas, 2019b*) чи актуалізує доробок дотичний до початкового етапу творення литовських збройних сил та Війні за незалежність (*Lesčius, 2002*). У деяких публікаціях виконується нетривіальна задача критичного аналізу історіографічного надбання провідних дослідників теми, з точки зору закриття «білих плям», у сегменті проблеми підготовки та внутрішньої організації литовських збройних сил в 1938–1940 рр.,

напередодні агресії сусідніх великих держав проти суверенної Литви (*Papečkys, 2010*). Наявні також роботи оглядового характеру з аналітикою досліджень щодо участі литовців у війнах ХХ ст. в арміях іноземних держав, в період від Другої світової війни до локальних конфліктів «Холодної війни», та особливих збройних формуваннях на кшталт Французького іноземного легіону (*Jurevičiūtė, 2003: 372*).

В іншому випадку дослідження, тримаючи наголос на міжвоєнній добі, все ж не віддають пріоритету зацікавленості клайпедському науковому осередку, фокусуючись на загальному огляді напрацювань литовських науковців (*Vareikis&Jokubauskas, 2014*). Роботи, в яких аналізується доробок істориків КУ, відрізняються фіксацією на ранньому етапі існування дослідницького осередку (*Vareikis, 2022*) або ж не акцентують на міжвоєнному періоді і військово-історичній складовій (*Istorijos mokslas Klaipėdos universitete, 2007*), тим самим не закриваючи остаточно цільової прогалини.

Історіографія широко представлена й в дисертаційних дослідженнях. Загалом за період з моменту відновлення незалежності Литви було захищено 51 докторську дисертацію з військово-історичної тематики та воєнних наук (відмітимо, що з загальної кількості дисертацій 6 було захищено у спеціалізованих вчених рада на базі Клайпедського університету). З цього переліку 13 дисертаційних досліджень присвячені міжвоєнному періоду (1918–1940 рр.). За тематикою серед даних робіт виділяються:

1. Акцентовані на різних аспектах історії парамілітарної структури Союзу стрільців Литви (ССЛ): військово-політична діяльність Союзу стрільців на етапі визвольних змагань литовського народу 1919–1923 рр. (*Vygantas Vareikis, 1999 p.*) та формування ідеології Союзу протягом 1919–1940 рр. (*Mindaugas Nefas, 2017 p.*).

2. Сконцентровані на проблемі ролі та місця армії у житті міжвоєнної Литви: дослідження, що прослідковують еволюцію політичного значення збройних сил у країні від державного перевороту (1926 р.) та встановленням влади Антанаса Сметони до втрати Литвою незалежності у 1940 р. (*Jonas Vaišėnis, 2003 p.*); відображають специфіку взаємодії військової та цивільної влади у Литві (*Kęstutis Kilinskas, 2018 p.*); висвітлюють особливості функціонування режиму воєнного положення у Литві, що діяв

практично увесь період незалежності, між двома світовими війнами (Modestas Kuodys, 2009 р.). Вплив організації колишніх військовослужбовців литовської армії на внутрішню політику Литви у хронології 1923–1940 рр. також не минув уваги науковців (Aušra Jurevičiūtė, 2009 р.).

3. Роботи, які виокремлюють елементи внутрішньої структури армії, підготовки та побуту литовських збройних сил міжвоєнної доби. Серед них дослідження з історії військового судочинства (Andriejus Stoliarovas, 2012 р.); системи бойової підготовки збройних сил Литви (у 1924–1940 рр.) (Lina Kasparaitė-Balaišė, 2020 р.); повсякденності литовської армії в умовах війни за незалежність та мирних років (Gintautas Jakštys, 2021 р.); компаративістське дослідження з порівнянням підходів до громадянського виховання солдат офіцерським складом у міжвоєнному литовському війську та армії відновленої Литовської Республіки за період 1992–2009 рр. (Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė, 2010 р.).

4. Праці, що торкаються зовнішньополітичного контексту. Зокрема, діяльності іноземних військових місій у перші роки незалежності 1919–1920 рр. (Estela Gruzdienė, 2011 р.); проблеми біженців Другої світової війни у останній рік існування незалежної Литви 1939–1940 рр. (Simonas Strelcovas, 2007 р.); реалізації литовської воєнної доктрини у 1923–1940 рр., в контексті тогочасних геополітичних реалій північно-східної частини Балтійського регіону (Vytautas Jokubauskas, 2013 р.).

Повний перелік дисертаційних досліджень з військово-історичної тематики був укладений і опублікований Вітуатасом Йокубаускасом (*Jokubauskas, 2021: 266-269*). Подана вище тематична класифікація зроблена нами.

Мета та завдання дослідження. У статі нашою основною задачею є висвітлення доробку науковців Інституту історії та археології Балтійського регіону Клайпедського університету з проблематики військової історії Литовської держави міжвоєнного періоду. Подібна тематично-хронологічна акцентація є першою в українській історичній літуаністиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початки військово-історичних студій у клайпедському науковому осередку пов'язані з заснуванням Центру історії Західної Литви та Пруссії при Клайпедському університеті (далі по тексту – Центр, А.П.). Центр розпочав свою роботу у січні 1992 р., являючись майже

ровесником самого вишу. Адже КУ відкрився лише на рік раніше (1991 р.). Перше десятиліття історії Центру (у 2003 р. трансформованого на Інститут історії та археології Балтійського регіону, далі – Інститут, А.П.) нерозривно пов'язане з енергійною діяльністю натхненника початку наукових досліджень та першого керівника установи, званого історика-медієвіста Альвідаса Нікжентайтиса. До сфери його дослідницьких інтересів і до одного з магістральних напрямів наукових розробок Центру відносилася історія литовсько-германських зав'язків, від доби середньовіччя до ХХ ст. У фокусі дослідження перебувала, в тому числі, військова складова: боротьба балтських племен проти германських завойовників, а також більш пізнє збройне протистояння між Великим князівством Литовським та німецьким Тевтонським Орденом. Протягом 1993–1996 рр. з'являється ряд публікацій науковців Центру, які розробляли питання Грюнвальдської битви (1410 р., у литовській традиції – Битва при Жальгірісі) у литовському та регіональному геополітичному контекстах (*Vareikis, 2022: 374-375*). Саме такою була тема першого тому збірника історичних наукових праць КУ, що вийшов у 1993 р. (*Acta Historica Universitatis Klaipedensis, 1993*).

Перша половина 1990-х рр. стала знаковою і для початку досліджень новітньої доби. Піонером у розробці цього напрямку у КУ можна вважати Вігантаса Варейкіса, нині відомого як спеціаліста з широкого поля питань (регіональна історія, дослідження у сфері історичної пам'яті, історії міжетнічних відносин у Литві та ін.). Ми ж, в контексті нашої розвідки, зазначимо його досягнення у проблематиці історії парамілітарних структур. Значна частина спадку вченого дотична до історії Союзу литовських стрільців та Клайпедського повстання 1923 р. Його перші напрацювання були оприлюднені у січні 1991 р. (*Vareikis, 1991*). За два роки вийшла важлива робота, що відкривала роль Союзу стрільців у польсько-литовському конфлікті (1920–1923 рр.) (*Vareikis, 1993*). Далі розпочався великий цикл праць вченого з міжвоєнної тематики, що триває і по сьогодні. Він став своєрідним прологом до подальшої розробки проблеми колегами та учнями В. Варейкіса, які значно розширили поле дослідження.

Розквіт напрямку припадає на третє тисячоліття, з під пера нової генерації науковців виходить чисельний і якісний доробок з десятків праць. Окремо хочемо відмітити вражаюче своєю

деталізацією дослідження з історії артилерії збройних сил Литви (*Jokubauskas & Papečkus, 2012*), серію публікацій з воєнного планування литовського командування напередодні Другої світової війни (*Jokubauskas, 2010; Jokubauskas, 2011; Йокубаускас, 2011; Jokubauskas 2014a; Jokubauskas & Zuberniūtė, 2019*) та особливостей мобілізаційних заходів у Литві в 1939 р. (*Jokubauskas, 2012*).

Наразі в Інституті сформувалася та ефективно функціонує дослідницька група, яка займається розробкою напряму «Війна і суспільство ХХ століття». При тому військово-історичні студії періоду 1918–1940 рр. є одними з базових. Протягом останніх десяти років вчені реалізували ряд проєктів, що висвітлювали різнопланову проблематику, дотичну до даної хронології. У рамках дослідження під керівництвом В. Варейкіса «Значення парамілітарних організацій в системі державної оборони: приклад Союзу стрільців Литви» (2013–2015 рр.) ставилося за мету проаналізувати витоки ССЛ та обставини утворення організації, ідеологію і систему підготовки стрільців, роль в архітектурі національної оборони Литви міжвоєнної доби. Крім того, досліджувалася участь членів Союзу у подальшому розгортанні збройного антирадянського руху опору 1940–1950-х рр. (детальніше про проєкт див.: *Jokubauskas & Vareikis, 2014; Vareikis, 2015*). Результатами дворічної роботи колективу науковців стали численні публікації. Частина з них відображала регіональний контекст і торкалася історії парамілітарних воєнізованих організацій у сусідніх Латвії та Естонії. Із задіянням компаративістського принципу порівнювалася ідеологічна складова формувань всіх трьох країн, зокрема у питанні ставлення до національних меншин (*Vitkus, 2014; Vitkus, 2015*). Клайпедські науковці уклали біографічний довідник членів Союзу стрільців за 1919–1940 рр. (*Jokubauskas & Vitkus, 2015*). Втім, апогеєм роботи були дві монографії, кожна мала значний вплив на подальші міжвоєнні студії у Литві й дослідження інкорпорації парамілітарної складової до безпекової мозаїки країни. Перша з них (*Jokubauskas, 2014b*) давала відповідь на цілий ряд запитань. На литовському прикладі, з врахуванням регіональної кон'юнктури, розглядалася генеза воєнної доктрини так званих «малих країн» і пояснювалися фактори, що призвели до осмисленого вибору військовим командуванням міжвоєнної армії Литви нетрадиційної стратегії ведення війни. Друга монографія

мала ширше хронологічне та аналітичне поле. Автори досліджували розвиток парамілітаризму, розглядали досвід партизанського руху у Литві I пол. XX ст. через призму методів та ідеологічних принципів. Визначалися можливості і умови його застосування для підтримання військової безпеки Литовської держави в XXI столітті. Дослідники називали і можливі сценарії майбутньої трансформації збройних сил, а також джерела появи загроз для суверенітету Литви. (*Jokubauskas, Vaičėnonis, Vareikis, Vitkus, 2015*). Тематика парамілітаризму у балтійському регіоні 1918–1940 рр. на базі порівняння та практичних прикладів, також відобразилася у спеціалізованому томі журналу Інституту «*Acta Historica Universitatis Klaipedensis*» (АНУК) (*Acta Historica Universitatis Klaipedensis...*, 2014). В тому числі тут були розміщені деякі розвідки проектної групи.

(Принагідно наголосимо, що період 1918–1940 рр. у розрізі військово-політичної складової не раз виступав генеральною лінією окремих випусків журналу. Так окремі томи АНУК відображали передумови, хід та результати Клайпедського повстання 1923 р. (*Acta Historica Universitatis Klaipedensis, 1995; Acta Historica Universitatis Klaipedensis...*, 2003); військові та ідеологічні аспекти анексії Клайпедського краю нацистським Третім Рейхом у 1939 р. (*Acta Historica Universitatis Klaipedensis...*, 2010); питання трансферу влади в Польщі та Литві й ролі і місця збройних сил у цьому процесі (*Acta Historica Universitatis Klaipedensis...*, 2016); збройній боротьбі народів Балтії за реалізацію власних національно-державних проєктів на руїнах імперій, повалених Першою світовою війною (*Acta Historica Universitatis Klaipedensis...*, 2018; *Acta Historica Universitatis Klaipedensis...*, 2019).

Протягом 2015–2018 рр. реалізовувався проєкт направлений на здійснення порівняльного аналізу пам'яті про Першу світову війну у Литві та Східній Пруссії в міжвоєнній хронології (керівник – Васіліюс Сафроновас). Аналіз проводився на трьох рівнях – дискурсивному, соціальному та практичному. По суті дане дослідження найбільш повне і різновекторне з тих, що здійснювалося литовськими дослідниками з подібного спектру питань (Детальніше про проєкт див.: *Safronovas, 2015*). Хоча заявлена проблематика не є безпосередньо дотичною до тієї, що є для нас цільовою, втім, зазначимо, що у ході реалізації вищезазваного проєкту його учасники опублікували розвідки, що торкаються

ряду важливих аспектів військової історії міжвоєнної Литви. Мова йде, в тому числі, про перші литовські національні воєнні формування, які утворилися на території Росії в 1917–1918 рр., але так і не влилися до рядів новоорганізованого Війська Литовського, яке розпочало боротьбу за незалежність молодій Литовській держави. Втім, учасники цих підрозділів зуміли репатріюватися на батьківщину і пізніше включилися до ветеранського руху (Детальніше з даного питання див.: *Jokubauskas, 2017b*). Окремо маємо відзначити результативність проектної групи, світ побачили загалом 15 робіт у форматі статей, в тому числі вкрай важлива публікація з повною бібліографією робіт (за 1914–1945 рр.) з тематикою Литви та литовців у Першій світовій війні (*Safronovas, 2017*) і колективна монографія (*Safronovas, Jokubauskas, Vareikis, Vitkus, 2018*).

Протягом наступних п'яти років науковці Інституту розширили свою проектну діяльність, розробляючи ще більш різноаспектну військово-історичну проблематику. Була завершена робота над дослідженням реалізації стратегії непрямих дій на прикладі міжвоєнної Литви. Проєкт мав на меті перевірити гіпотезу про те, що Литовська держава зіткнулася з широким переліком загроз суверенності, які потенційні вороги комплексно спрямовували проти Литви. Зі свого боку Литва також застосовувала заходи стратегії непрямих дій для захисту суверенітету та стратегічних інтересів. Дослідження доводило – подальші територіальні втрати та окупація СРСР були результатом не військових поразок чи поганій підготовки армії до збройної оборони, а вдалого застосування стратегії непрямих дій агресорами (Детальніше див.: *Jokubauskas, 2019c*). Іншим питанням, на якому сконцентрували увагу науковці КУ, стали смерті та смертність у литовських збройних силах і їхній вплив на армію та суспільство. Як і у випадку з попереднім зазначеним проєктом керував і реалізовував дослідницьку складову В. Йокубаускас. В якості результату можна навести публікації, які торкаються історіографічного аспекту проблеми (*Jokubauskas, 2022a*) та фактичної складової напрацювань (*Jokubauskas, 2022b; Jokubauskas & Vasiliauskas, 2022*). Заплановано вихід монографії, що узагальнить проведenu працю.

Триває робота групи очолюваної Сільвою Поціте. В рамках трирічного проєкту (2021–2024 рр.), який має на меті проаналізувати різні аспекти служби німецької національної меншини в литовській армії в 1918–1940 роках. Дослідники прагнуть виявити

позицію литовських військових кіл щодо служби представників німецької меншини, проаналізувати позицію Німеччини з цього питання, дослідити досвід служби німців у литовській армії та його можливий вплив на формування (не)лояльності до Литовської держави, а також висвітлити ставлення німецького суспільства до збройних сил Литви та служби етнічних німців у ній. Відмітимо, що розробка даної проблематики науковцями Інституту мала місце ще до старту проєкту. Перші публікації з теми побачили світ наприкінці 2000-х рр. (*Jokubauskas, 2009*). Відзначимо, що вчені проєктної групи, в цілому, не минають опрацюванню досвіду служби у литовських збройних силах представників також й інших національних громад, в тому числі єврейської (*Jokubauskas & Vitkus, 2021*), з акцентом на участі солдат єврейського походження у боротьбі за незалежність Литви (1919–1923) (*Vitkus, 2019*).

Як і попередні проєкти дослідницького напрямку даний здійснюється при підтримці державної Ради науки Литви.

Цьогоріч Литва святкувала знакову дату – 100-річчя приєднання Клайпедського краю. Операція 1923 р., відома також як «Клайпедський похід», є фінальним акордом визвольних змагань литовського народу (1919–1923 рр.). Природньо, що саме клайпедським вченим довелося підготувати найбільш повне видання з історії цієї епохальної події. Протягом 2022 р. колектив з семи науковців у партнерстві з Музеєм історії Малої Литви реалізував проєкт, підтриманий Міністерством культури Литви та самоуправлінням міста Клайпеди. Книга, яка вийшла на початку ювілейного року, включала, з поміж іншого, 269 унікальних документів, систематизовані дані більш ніж 2 000 учасників литовських військових формувань під час проведення бойової операції (*1923-ieji: Klaipėdos prijungimas prie Lietuvos...*, 2023). Подібне видання не лише закриває деякі прогалини у дослідженні завершального періоду Війни за незалежність Литви, але і відображає багато зовнішньополітичних складових початку 1920-х рр., які зробили можливим успіх литовських військ.

Втім, науковці інституції не обмежуються лише дослідженнями в канві тематики зазначених проєктних рамок. До сфери інтересів вчених належить методика військово-історичного дослідження, а також синтез військової історії та теорії війни і ведення бойових дій як практичної діяльності. В цьому ключі важливою

подією для військово-історичних студій Балтії став вихід книги В. Йокубаускаса «Військова історія. Компендіум дослідницьких інструментів і методів: їх вплив і сфери застосування» (*Jokubauskas, 2021*).

В останні декілька років все більш актуальним напрямом розробки стає український вектор. Виходять перші публікації українською мовою, що стосуються тематики вивчення досвіду територіальної оборони Литви у 1930-х рр. (*Йокубаускас, 2020*) та відображеності українського питання у провідній профільній воєнній періодиці міжвоєнної Литовської Республіки (*Йокубаускас & Петрик, 2021*). Окремі роботи окреслюють стосунки між українською військовою еміграцією та Литовською державою при посередництві Союзу стрільців (*Petryk, 2019*). Крім цього на базі Інституту підготовано синтетичну наукову працю з історії Литви українською мовою, що значною мірою відображає історію зародження, становлення та розвитку збройних сил Литви (1918–1940 рр.) (*Петрик, 2020*).

Висновки. Дослідження військової історії займає одне з провідних місць протягом всього більш ніж 30-річного періоду існування науково-дослідних інституцій Клайпедського університету. Епохальні і визначальні для литовського народу 22 роки незалежності між світовими війнами є виключно-важливим напрямом розробки вчених Інституту історії та археології Балтійського регіону КУ. Перелік складових композиту військово-історичних студій міжвоєнного періоду вельми широкий. Парамілітарні формування, організація, структура та озброєння регулярної армії, доктринальна складова, теорія військово-історичних досліджень і т.д. Дослідниками наразі керує прагнення атомізувати цільову тему, висвітлити найдрібніші моменти кожного з фрагментів загальної мозаїки. Так, зокрема, серед піднятих перспективних питань внутрішній уклад життя військового підрозділу міжвоєнної доби (побутові стосунки військовослужбовців, повсякденна діяльність, свята і будні, традиції литовського вояцького побратимства, середовищі існування, гігієна тощо) (*Rachmanovaitė, 2022: 382*). У подальшому не ризикує залишитися поза увагою історія окремих видів та родів військ. Актуальною для установи є робота з військово-морської проблематики (*Krasauskienė, 2022*). Практично брендовою ознакою стала глибока аналітична складова досліджень науковців Інституту. Систематизація та актуалізація

досвіду міжвоєнної доби створює необхідні умови для його задіяння у формуванні сучасних збройних сил Литви, оновлення системи національної безпеки. На сьогодні показником результативності підходу є ґрунтовні дослідження трансформації обороноздатності Литви від моменту відновлення незалежності до вступу в Північно-Атлантичний альянс (*Papečkus, 2021*).

Задіяння компаративістського підходу дає можливість фіксувати субрегіональний та регіональний контексти і створює вектори майбутніх досліджень. Порівняння досвіду визвольних змагань ХХ ст. всіх трьох держав Балтії серед них. Однак сьогоднішні реалії диктують необхідність дій на більш широкому дослідницькому просторі, розглядаючи минуле Литви та її збройних сил як історичної частини не лише Північної але і Східної Європи. Україна та її традиція визвольної боротьби і протистояння агресивному реваншизму імперіалістичних загарбників у даному ключі постає як один з чільних та очевидних перспективних векторів роботи науковців, особливо у розрізі взаємовідносин між Литовською та Українською державами в революційні 1917–1920 рр. і міжвоєнної співпраці української еміграції з Литвою. Дана проблематика гармонічно поєднується з дослідницьким напрямом Інституту з вивчення війн та суспільства в ХХ ст.

Використані посилання

Йокубаускас В. & Петрик А. (2021). У пошуках союзників: українська тематика у військовій періодиці Литви 1920–1940 років. *Військово-науковий вісник*, № 35. С. 142–169.

Йокубаускас В. (2011). Военная доктрина и оборонительные планы Литвы в конце 30-ых годов XX века. *Исследования Балтийского региона: вестник Социально-гуманитарного парка БФУ им. И. Канта*, № 2 (8). С. 27–49.

Йокубаускас В. (2020). Територіальна оборона у Литві в кінці 30-х років ХХ століття. *Військово-науковий вісник*, № 33. С. 140–159.

Петрик А. (2020). *Епоха великих надій: нариси історії міжвоєнної Литви (1918–1940)*. Одеса-Рига-Торунь: Видавничий дім “Гельветика”, Izdevniecība “Baltija Publishing”, Wydawnictwo Adam Marszałek. 382 с.

1923-iejų Klaipėdos prijungimas prie Lietuvos. Dalyviai ir jų liudijimai: dokumentų rinkinys. Sud. Safronovas V.; Parengė Safronovas V., Genienė Z., Vareikis V., Kuprienė L., Pocytė S., Jokubauskas V., Rachmanovaitė R. (2023). Klaipėda Klaipėdos universiteto leidykla. 592 p.

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. 1923 metų sausio įvykiai Klaipėdoje. Vol. IV. Sud. Nikžentaitis A. (1995). Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 96 p.

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Creating Modern Nation-States in the Eastern Baltic = *Šiuolaikinių tautinių valstybių kūrimas rytiniame Baltijos jūros regione*, Volume XXXVIII. Ed. by Vareikis V., Pocytė S. (2019). Klaipėda: Klaipėda University Press. 256 p.

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Klaipėdos kraštas 1920–1924 m. archyvinuose dokumentuose, Vol. IX. Sud. Pocytė S. (2003). Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 160 p.

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Klaipėdos krašto aneksija 1939 m.: politiniai, ideologiniai, socialiniai ir kariniai aspektai = *The 1939 Annexation of Klaipėda Region: Political, Ideological, Social and Military Issues*, Vol. XXI. Sud. Pocytė S. (2010). Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 246 p.

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Paramilitarism in the Eastern Baltics, 1918–1940: Cases Studies and Comparisons = *Paramilitarizmas Rytų Baltijos regione 1918–1940: atvejo studijos ir lyginimai*, Vol. XXVIII. Ed. by Jokubauskas V., Safronovas V., Vareikis V. (2014). Klaipėda. 319 p.

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. The Unending War? Baltic States after 1918 = Nesibaigiantis karas? Baltijos šalys po 1918 metų, Vol. XXXVI. Ed. by Jokubauskas V., Safronovas V. (2018). Klaipėda: Klaipėda University Press. 288 p.

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Transfers of Power and the Armed Forces in Poland and Lithuania, 1919–1941 = Valdžios transferai ir ginkluotosios pajėgos: Lenkija ir Lietuva 1919–1941 metais, Vol. XXXII. Ed. by Jokubauskas V., Safronovas V. (2016). Klaipėda: Klaipėda University Press. 212 p.

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Žalgirio laikų Lietuva ir jos kaimynai, Vol. I. Sud. Čapaitė R., Nikžentaitis A. (1993). Vilnius: Academia. 252 p.

Ališauskas K. (1972). *Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918–1920*. T. 1. Čikaga. 490 p.

Istorijos mokslas Klaipėdos universitete: Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas 1992–2007. Sud. Pocytė S. (2007). Klaipėda.

Jokubauskas V. & Papečkys E. (2012). Lietuvos kariuomenės artilerijos pabūklai 1919–1940 m. *Karo archyvas*, T. XXVII. P. 163–231.

Jokubauskas V. & Vareikis V. (2014). Surašykim jų vardus, kad neišnyktų: apie Klaipėdos universitete vykdomą mokslinių tyrimų projektą „Paramilitarinių organizacijų reikšmė valstybių gynybos sistemoje: Lietuvos šaulių sąjungos atvejis“. *Karo archyvas*, T. XXIX. P. 386–396.

Jokubauskas V. & Vasiliauskas E. (2022). Karo medikų ekspedicijos po Vilniaus kraštą (1920 ir 1939 m.). *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XLIII. Klaipėda. P. 149–203.

Jokubauskas V. & Vitkus H. (2015). *Lietuvos šaulių sąjungos nariai (1919–1940 m.): informacinis žinynas*. Klaipėda: Druka. [DVD].

Jokubauskas V. & Vitkus H. (2021). Jews as Lithuanian Army Soldiers in 1918–1940 (a quantitative analysis). *Lithuanian Historical Studies*, Vol. 25. P. 99–133.

Jokubauskas V. & Zuberniūtė S. (2019). Vokietijos pavojus ir karo dviem frontais katastrofa (Lietuvos kariuomenės 1936–1937 m. operacijų planai nr. 1 „V“ ir nr. 2 „V+L“). *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXVIII. Klaipėda. P. 189–234.

Jokubauskas V. (2009). Deutsche und Deutschstämmige in der litauischen Armee 1918–1940. *Annaberger Annalen*, №. 17. S. 285–300.

Jokubauskas V. (2010). David gegen Goliath: Perspektiven eines militärischen Konflikts zwischen Litauen und Deutschland in den Jahren 1938–1940. *Annaberger Annalen*, №. 18. S. 245–286.

Jokubauskas V. (2011). Lietuvos kariuomenės kariniai planai ir ištekliai eventualaus karo su Lenkija atveju 1938–1939 m. *Karo archyvas*, T. XXVI. P. 272–320.

Jokubauskas V. (2012). Lietuva ant karo slenksčio: 1939 m. kariuomenės mobilizacija. *Karo archyvas*, T. XXVII. P. 276–332.

Jokubauskas V. (2014a). Lietuvos kariuomenės „R“ planas (1939–1940 m.). *Istorija*, T. XCIII, № 1. P. 5–47.

Jokubauskas V. (2014b). „Mažųjų kariuomenių“ galia ir paramilitarizmas. *Tarpukario Lietuvos atvejis*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 588 p.

Jokubauskas V. (2017a). Karo istorija ir jos svarba Lietuvos kariuomenei tarpukariu. *Karo archyvas*, T. XXXII. P. 161–217.

Jokubauskas V. (2017b). An Army never Created: Lithuanian National Units in Russia and their Veterans Organisation in Lithuania in the Interwar Period. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXIV. Klaipėda. P.101–122.

Jokubauskas V. (2018). Karo istorija tarpukariu Lietuvoje ir dvi Karo mokslų draugijos (1921–1933 m.). *Istorija*, T. CXII, № 4. P. 33–66.

Jokubauskas V. (2019a). Section of military history in Lithuanian Army Staff (1935–1940). *Latvijas Universitātes Žurnāls. Vēsture = Journal of the University of Latvia. History*, № 7–8. P. 131–148.

Jokubauskas V. (2019b). Nauja knyga Lietuvos šaulių sąjungos šimtmečiui istoriografijos kontekste [Nefas, Mindaugas. Dvasios aristokratai: Lietuvos šaulių sąjungos siekiai ir realybė 1919–1940 m. Vilnius: Versus, 2019 b, 495 p., ISBN 978-9955-829-22-5]. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXVIII. Klaipėda. P. 243–253.

Jokubauskas V. (2019c). *Netiesioginis poveikis ir Lietuvos karinis saugumas 1919–1940 m.* Klaipėda: Druka. 368 p.

Jokubauskas V. (2021). *Karo istorija: tyrimai, metodai, poveikis, taikymas.* Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 311 p.

Jokubauskas V. (2022a). Casualties of the Lithuanian Wars of Independence: an aspect of Lithuanian historiography. *Vēsture: avoti un cilvēki = History: Sources and People*, Vol. XXV. P. 125–137.

Jokubauskas V. (2022b). Causes of Death in the Lithuanian Armed Forces, 1919–1940. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XLIII. Klaipėda. P. 99–130.

Jokubauskas V., Vaičėnionis J., Vareikis V., Vitkus H. (2015). *Valia priešintis. Paramilitarizmas ir Lietuvos karinio saugumo problemos: kolektyvinė monografija.* Klaipėda: Druka. 320 p.

Jurevičiūtė A. (2003). Lietuvių karių dalyvavimo užsienio kariuomenėse tyrimų problemos. *Karo archyvas*, T. XVIII. P. 372–384.

Juzefovičius R. (2002). Istorinė švietėjiška karo mokslų draugijos veikla 1923–1933. *Karo archyvas*, T. XVII. P. 181–194.

Krasauskienė R. (2022). Lietuvos karinio laivyno ir Lietuvos kariuomenės karinių jūrų pajėgų kontingentai, veikla ir tradicijos: lyginamasis aspektas. *Karo archyvas*, T. XXXVII. P. 158–261.

Lesčius V. (2002). Dėl Lietuvos kariuomenės kūrimo ir nepriklausomybės kovų istoriografijos. *Lietuvos istorijos studijos*, T. X. P. 34–51.

Papečkys E. (2010). Neatsakyti ir diskutuoti tarpukario Lietuvos kariuomenės (1938-1940) istoriografijos klausimai. *Karo archyvas*, T. XXV. P. 366-390.

Papečkys E. (2021). *Lietuvos Respublikos gynybinės galios transformacija 1900-2004 m.: tarp individualios link kolektyvinės gynybos*: disertacija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 185 p.

Petryk A. (2019). The Lithuanian Riflemen's Union and the Ukrainian Radical Liberation Movement in the Mirror of Ukrainian Historiography. *Istorija*. T. CXVI, №4. P.109–125.

Pociūnas A. (2022). Lietuvos kariuomenės istorijos tyrimai 1990–1999 m.: III. Muziejninko veikla dalyvaujant Lietuvos karybos istorijos tyrimuose 1990–1999 m. *Karo archyvas*, T. XXXVII. P. 346-370.

Rachmanovaitė R. (2022). Klaipėdos universitete apginta disertacija Lietuvos kariuomenės karių kasdienybės tematika. *Karo archyvas*, T. XXXVII. P. 381-384.

Rakutis V. (2000). Lietuvos karybos istorija: tarp tradicijos ir naujovių. *Darbai ir dienos*, T. XXI. P.7-17.

Rukša A. (1981). *Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės, Lietuvių-lenkų santykiai ir kovų pradžia*. T. 2. Cleveland. 619 p.

Rukša A. (1982). *Kovos su lenkais 1920–1923*. T. 3. Cleveland. 523 p.

Safronovas V. (2015). Pirmojo pasaulinio karo atminimas Lietuvoje ir Rytų Prūsijoje: naujų tyrimų pradžia. *Lituanistica*, T. 61, №. 3 (101). P. 149–159.

Safronovas V. (2017). Lithuania and the Lithuanians in the First World War. Bibliography, 1914–1945 = Lietuva ir lietuviai Pirmajame pasauliniame kare. Bibliografija (1914–1945). *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXIV. Klaipėda. P. 189–238.

Safronovas V., Jokubauskas V., Vareikis V., Vitkus H. (2018). *Didysis karas visuomenėje ir kultūroje: Lietuva ir Rytų Prūsija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 456 p.

Statkus V. (1986). *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918–1940 m*. Chicago. 1040 p.

Surgailis G. (2022). Lietuvos kariuomenės istorijos tyrimai 1990–1999 m.: II. Lietuvos kariuomenės istorijos tyrimai Vilniuje. *Karo archyvas*, T. XXXVII. P. 334-345.

Vaičėnonis J. (2003). 1921–1940 m. laikotarpio Lietuvos kariuomenės tyrimai. *Karo archyvas*, T. XVIII. P. 339–354.

Vaičėnonis J. (2009). Lietuvos karo istorijos tyrimų organizavimas 1918–2008 metais. *Istorija*, T. LXXIII. P. 59–67.

Vareikis V. & Jokubauskas V. (2014). Research into Military History: Its Status and Prospects in Lithuania. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXVIII. Klaipėda. P. 309–319.

Vareikis V. (1991). Lietuvos šaulių sąjunga ir Klaipėdos sukilimas. *Klaipėdos kraštas: istorija ir žmonės: mokslinės konferencijos tezės. Klaipėda, 1991.01.15*. Klaipėda. P. 24–25.

Vareikis V. (1993). Lietuvos Šaulių sąjunga Lietuvos ir Lenkijos konflikto metu (1920–1923 m.). *Šauliškumas, tautiškumas ir Lietuvos nepriklausomybė*. Vilnius. P. 51–69.

Vareikis V. (2015). Paramilitarism and opportunities for its application: research by historians at Klaipėda University. *Acta historica universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXI. Klaipėda. P. 220-223.

Vareikis V. (2022). Lietuvos kariuomenės istorijos tyrimai 1990–1999 m.: IV. Keletas pastabų apie karo istorijos tyrimų pradžią Klaipėdoje. *Karo archyvas*, T. XXXVII. P. 371–380.

Vitkus H. (2014). Sąjungininkai ir (ar) priešai: tautinių mažumų įvaizdžiai Lietuvos šaulių sąjungos, Latvijos Aizsargų ir Estijos Kaitseliitų ideologijose. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXVIII. Klaipėda. P. 223–259.

Vitkus H. (2015). Lietuvos šauliai, Latvijos aizsargai ir Estijos kaitseiliiati Holokausto akistatoje: lyginamoji analizė. *Lituanistica*. T. 61, №. 3 (101). P. 166–184.

Vitkus H. (2019). Žydu kariai Lietuvos (lietuvių) Nepriklausomybės (1919–1923 m.) kovose: ką žinome apie jų motyvus? *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXVIII. Klaipėda. P. 163–185.

References

1923-ieji: Klaipėdos prijungimas prie Lietuvos. Dalyviai ir jų liudijimai: dokumentų rinkinys. Sud. Safronovas V.; Parengė Safronovas V., Genienė Z., Vareikis V., Kuprienė L., Pocytė S., Jokubauskas V., Rachmanovaitė R. (2023). Klaipėda:Klaipėdos universiteto leidykla. 592 p. (lit.).

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. 1923 metų sausio įvykiai Klaipėdoje, Vol. IV. Sud. Nikžentaitis A. (1995). Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 96 p. (lit.).

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Creating Modern Nation-States in the Eastern Baltic = Šiuolaikinių tautinių valstybių kūrimas rytiniame Baltijos jūros regione, Volume XXXVIII. Ed. by Vareikis V., Pocytė S. (2019). Klaipėda: Klaipėda University Press. 256 p. (eng., lit.).

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Klaipėdos kraštas 1920–1924 m. archyvuiniuose dokumentuose, Vol. IX. Sud. Pocytė S. (2003). Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 160 p. (lit.).

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Klaipėdos krašto aneksija 1939 m.: politiniai, ideologiniai, socialiniai ir kariniai aspektai = The 1939 Annexation of Klaipėda Region: Political, Ideological, Social and Military Issues, Vol. XXI. Sud. Pocytė S. (2010). Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 246 p. (lit., eng.).

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Paramilitarism in the Eastern Baltics, 1918–1940: Cases Studies and Comparisons = Paramilitarizmas Rytų Baltijos regione 1918–1940: atvejo studijos ir lyginimai, Vol. XXVIII. Ed. by Jokubauskas V., Safronovas V., Vareikis V. (2014). Klaipėda. 319 p. (eng., lit.).

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. The Unending War? Baltic States after 1918 = Nesibaigiantis karas? Baltijos šalys po 1918 metų, Vol. XXXVI. Ed. by Jokubauskas V., Safronovas V. (2018). Klaipėda: Klaipėda University Press. 288 p. (eng., lit.).

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Transfers of Power and the Armed Forces in Poland and Lithuania, 1919–1941 = Valdžios transferai ir ginkluotosios pajėgos: Lenkija ir Lietuva 1919–1941 metais, Vol. XXXII. Ed. by Jokubauskas V., Safronovas V. (2016). Klaipėda: Klaipėda University Press. 212 p. (eng., lit.).

Acta Historica Universitatis Klaipedensis. Žalgirio laikų Lietuva ir jos kaimynai, Vol. I. Sud. Čapaitė R., Nikžentaitis A. (1993). Vilnius: Academia. 252 p. (lit.).

Ališauskas K. (1972). *Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918–1920*. T. 1. Čikaga. 490 p. (lit.).

Istorijos mokslas Klaipėdos universitete: Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas 1992–2007. Sud. Pocytė S. (2007). Klaipėda. (lit.).

Jokubauskas V. & Papečkys E. (2012). Lietuvos kariuomenės artilerijos pabūklai 1919–1940 m. *Karo archyvas*, T. XXVII. P. 163–231. (lit.).

Jokubauskas V. & Petryk A. (2021). In Search of Allies: Ukrainian Topics in Lithuanian Military Periodicals of 1920–1940. *Military Scientific Bulletin*, No 35. P. 142–169. (ukr.).

Jokubauskas V. & Vareikis V. (2014). Surašykim jų vardus, kad neišnyktų: apie Klaipėdos universitete vykdomą mokslinių tyrimų projektą „Paramilitarinių organizacijų reikšmė valstybių gynybos sistemoje: Lietuvos šaulių sąjungos atvejis“. *Karo archyvas*, T. XXIX. P. 386–396. (lit.).

Jokubauskas V. & Vasiliauskas E. (2022). Karo medikų ekspedicijos po Vilniaus kraštą (1920 ir 1939 m.). *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XLIII. Klaipėda. P. 149–203. (lit.).

Jokubauskas V. & Vitkus H. (2015). *Lietuvos šaulių sąjungos nariai (1919–1940 m.): informacinis žinynas*. Klaipėda: Druka. [DVD]. (lit.).

Jokubauskas V. & Vitkus H. (2021). Jews as Lithuanian Army Soldiers in 1918–1940 (a quantitative analysis). *Lithuanian Historical Studies*, Vol. 25. P. 99–133. (eng.).

Jokubauskas V. & Zuberniūtė S. (2019). Vokietijos pavojus ir karo dviem frontais katastrofa (Lietuvos kariuomenės 1936–1937 m. operacijų planai nr. 1 „V“ ir nr. 2 „V+L“). *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXVIII. Klaipėda. P. 189–234. (lit.).

Jokubauskas V. (2009). Deutsche und Deutschstämmige in der litauischen Armee 1918–1940. *Annaberger Annalen*, №. 17. S. 285–300. (germ.).

Jokubauskas V. (2010). David gegen Goliath: Perspektiven eines militärischen Konflikts zwischen Litauen und Deutschland in den Jahren 1938–1940. *Annaberger Annalen*, №. 18. S. 245–286. (germ.).

Jokubauskas V. (2011). Lietuvos kariuomenės kariniai planai ir ištekliai eventualaus karo su Lenkija atveju 1938–1939 m. *Karo archyvas*, T. XXVI. P. 272–320. (lit.).

Jokubauskas V. (2011). Military doctrine and defensive plans of Lithuania in the late 30s of the XX century. *Studies of the Baltic Region: Bulletin of the Social and Humanitarian Park of the Immanuel Kant Baltic Federal University*, №. 2 (8). P. 27–49. (rus.).

Jokubauskas V. (2012). Lietuva ant karo slenksčio: 1939 m. kariuomenės mobilizacija. *Karo archyvas*, T. XXVII. P. 276–332. (lit.).

Jokubauskas V. (2014a). Lietuvos kariuomenės „R“ planas (1939–1940 m.). *Istorija*, T. XCIII, №. 1. P. 5–47. (lit.).

Jokubauskas V. (2014b). „Mažųjų kariuomenių“ galia ir paramilitarizmas. *Tarpukario Lietuvos atvejis*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 588 p. (lit.).

Jokubauskas V. (2017a). Karo istorija ir jos svarba Lietuvos kariuomenei tarpukariu. *Karo archyvas*, T. XXXII. P. 161–217. (lit.).

Jokubauskas V. (2017b). An Army never Created: Lithuanian National Units in Russia and their Veterans Organisation in Lithuania in the Interwar Period. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXIV. Klaipėda. P. 101–122. (eng.).

Jokubauskas V. (2018). Karo istorija tarpukariu Lietuvoje ir dvi Karo mokslų draugijos (1921–1933 m.). *Istorija*, T. CXII, №. 4. P. 33–66. (lit.).

Jokubauskas V. (2019a). Section of military history in Lithuanian Army Staff (1935–1940). *Latvijas Universitātes Žurnāls. Vēsture = Journal of the University of Latvia. History*, № 7–8. P. 131–148. (eng.).

Jokubauskas V. (2019b). Nauja knyga Lietuvos šaulių sąjungos šimtmečiui istoriografijos kontekste [Nefas, Mindaugas. Dvasios aristokratai: Lietuvos šaulių sąjungos siekiai ir realybė 1919–1940 m. Vilnius: Versus, 2019 b, 495 p., ISBN 978-9955-829-22-5]. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXVIII. Klaipėda. P. 243–253. (lit.).

Jokubauskas V. (2019c). *Netiesioginis poveikis ir Lietuvos karinis saugumas 1919–1940 m.* Klaipėda: Druka. 368 p. (lit.).

Jokubauskas V. (2020). Territorial defense in Lithuania in the late 30s of the twentieth century. *Military Scientific Bulletin*, № 33. P. 140–159. (ukr.).

Jokubauskas V. (2021). *Karo istorija: tyrimai, metodai, poveikis, taikymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 311 p. (lit.).

Jokubauskas V. (2022a). Casualties of the Lithuanian Wars of Independence: an aspect of Lithuanian historiography. *Vēsture: avoti un cilvēki = History: Sources and People*, Vol. XXV. P. 125–137. (eng.).

Jokubauskas V. (2022b). Causes of Death in the Lithuanian Armed Forces, 1919–1940. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XLIII. Klaipėda. P. 99–130. (eng.).

Jokubauskas V., Vaičėnionis J., Vareikis V., Vitkus H. (2015). *Valia priešintis. Paramilitarizmas ir Lietuvos karinio saugumo problemos: kolektyvinė monografija*. Klaipėda: Druka. 320 p. (lit.).

Jurevičiūtė A. (2003). Lietuvių karių dalyvavimo užsienio kariuomenėse tyrimų problemos. *Karo archyvas*, T. XVIII. P. 372–384. (lit.).

Juzefovičius R. (2002). Istorinė švietėjiška karo mokslų draugijos veikla 1923–1933. *Karo archyvas*, T. XVII. P. 181–194. (lit.).

Krasauskienė R. (2022). Lietuvos karinio laivyno ir Lietuvos kariuomenės karinių jūrų pajėgų kontingentai, veikla ir tradicijos: lyginamasis aspektas. *Karo archyvas*, T. XXXVII. P. 158–261. (lit.).

Lesčius V. (2002). Dėl Lietuvos kariuomenės kūrimo ir nepriklausomybės kovų istoriografijos. *Lietuvos istorijos studijos*, T. X. P. 34–51. (lit.).

Papečkus E. (2010). Neatsakyti ir diskutuoti tarpukario Lietuvos kariuomenės (1938–1940) istoriografijos klausimai. *Karo archyvas*, T. XXV. P. 366–390. (lit.).

Papečkus E. (2021). *Lietuvos Respublikos gynybinės galios transformacija 1900–2004 m.: tarp individualios link kolektyvinės gynybos: disertacija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 185 p. (lit.).

Petryk A. (2019). The Lithuanian Riflemen's Union and the Ukrainian Radical Liberation Movement in the Mirror of Ukrainian Historiography. *Istorija*. T. CXVI, №4. P.109–125. (eng.).

Petryk A. (2020). *The Age of Great Hopes: Essays on the History of Interwar Lithuania (1918–1940)*. Odesa-Riga-Torun: Publishing House "Helvetica", Izdevniecība "Baltija Publishing", Wydawnictwo Adam Marszałek. 382 p. (ukr.).

Pociūnas A. (2022). Lietuvos kariuomenės istorijos tyrimai 1990–1999 m.: III. Muziejinio veikla dalyvaujant Lietuvos karybos istorijos tyrimuose 1990–1999 m. *Karo archyvas*, T. XXXVII. P. 346–370. (lit.).

Rachmanovaitė R. (2022). Klaipėdos universitete apginta disertacija Lietuvos kariuomenės karių kasdienybės tematika. *Karo archyvas*, T. XXXVII. P. 381–384. (lit.).

Rakutis V. (2000). Lietuvos karybos istorija: tarp tradicijos ir naujovių. *Darbai ir dienos*, T. XXI. P.7–17. (lit.).

Rukša A. (1981). *Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės, Lietuvių-lenkų santykiai ir kovų pradžia*. T. 2. Cleveland. 619 p. (lit.).

Rukša A. (1982). *Kovos su lenkais 1920–1923*. T. 3. Cleveland. 523 p. (lit.).

Safronovas V. (2015). Pirmojo pasaulinio karo atminimas Lietuvoje ir Rytų Prūsijoje: naujų tyrimų pradžia. *Lituanistica*, T. 61, №. 3 (101). P. 149–159. (lit.).

Safronovas V. (2017). Lithuania and the Lithuanians in the First World War. Bibliography, 1914–1945 = Lietuva ir lietuviai Pirmajame pasauliniame kare. Bibliografija (1914–1945). *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXIV. Klaipėda. P. 189–238. (lit.).

Safronovas V., Jokubauskas V., Vareikis V., Vitkus H. (2018). *Didysis karas visuomenėje ir kultūroje: Lietuva ir Rytų Prūsija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 456 p. (lit.).

Statkus V. (1986). *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918–1940 m.* Chicago. 1040 p. (lit.).

Surgailis G. (2022). Lietuvos kariuomenės istorijos tyrimai 1990–1999 m.: II. Lietuvos kariuomenės istorijos tyrimai Vilniuje. *Karo archyvas*, T. XXXVII. P. 334–345. (lit.).

Vaičėnionis J. (2003). 1921–1940 m. laikotarpio Lietuvos kariuomenės tyrimai. *Karo archyvas*, T. XVIII. P. 339–354. (lit.).

Vaičėnionis J. (2009). Lietuvos karo istorijos tyrimų organizavimas 1918–2008 metais. *Istorija*, T. LXXIII. P. 59–67. (lit.).

Vareikis V. & Jokubauskas V. (2014). Research into Military History: Its Status and Prospects in Lithuania. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXVIII. Klaipėda. P. 309–319. (eng.).

Vareikis V. (1991). Lietuvos šaulių sąjunga ir Klaipėdos sukilimas. *Klaipėdos kraštas: istorija ir žmonės: mokslinės konferencijos tezės. Klaipėda, 1991.01.15.* Klaipėda. P. 24–25. (lit.).

Vareikis V. (1993). Lietuvos Šaulių sąjunga Lietuvos ir Lenkijos konflikto metu (1920–1923 m.). *Šauliškumas, tautiškumas ir Lietuvos nepriklausomybė*. Vilnius. P. 51–69. (lit.).

Vareikis V. (2015). Paramilitarism and opportunities for its application: research by historians at Klaipėda University. *Acta historica universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXI. Klaipėda. P. 220–223. (eng.).

Vareikis V. (2022). Lietuvos kariuomenės istorijos tyrimai 1990–1999 m.: IV. Keletas pastabų apie karo istorijos tyrimų pradžią Klaipėdoje. *Karo archyvas*, T. XXXVII. P. 371–380. (lit.).

Vitkus H. (2014). Sąjungininkai ir (ar) priešai: tautinių mažumų įvaizdžiai Lietuvos šaulių sąjungos, Latvijos Aizsargų ir Estijos Kaitseliūtų ideologijose. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXVIII. Klaipėda. P. 223–259. (lit.).

Vitkus H. (2015). Lietuvos šauliai, Latvijos aizsargai ir Estijos kaitseliitai Holokausto akistatoje: lyginamoji analizė. *Lituanistica*. T. 61, №. 3 (101). P. 166–184. (lit.).

Vitkus H. (2019). Žydų kariai Lietuvos (lietuvių) Nepriklausomybės (1919–1923 m.) kovose: ką žinome apie jų motyvus? *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXXVIII. Klaipėda. P. 163–185. (lit.).

Petryk A.

MILITARY HISTORY OF INTERWAR LITHUANIA (1918-1940) IN THE LIGHT OF SCIENTIFIC RESEARCH BY KLAIPEDA UNIVERSITY SCIENTISTS

The article highlights the state and prospects of further scientific development of military-historical issues related to the period of the interwar Lithuanian state, by scientists of the Institute of History and Archeology of the Baltic Region of Klaipeda University (KU). This publication does not bypass the all-Lithuanian context, including

a retrospective of previous military-historical studies in Lithuania from the beginning to the present. The main stages of the formation of the military component of historical research in KU are determined. The work of the research group "War and Society of the 20th Century" is analyzed through the prism of the implementation of project activities and beyond it. In general, it is determined that the list of components of the composite of military-historical studies of the interwar period is very wide: the history of different branches and types of troops, paramilitary formations, organization, structure and armament of the regular army, doctrinal component, theory of military-historical studies, etc. KU researchers are guided by the aspiration to atomize the target topic, highlight the smallest moments of each of the fragments of the overall mosaic. So, in particular, among the issues raised was the internal structure of the life of a military unit in the interwar period (domestic relations of servicemen, daily activities, holidays and weekdays, traditions of Lithuanian military fraternity, living environment, hygiene). The systematization and actualization of the experience of the interwar period creates the necessary conditions for its use in the formation of the modern armed forces of Lithuania, renewal of the national security system. At the same time, the involvement of a comparativist approach makes it possible to capture subregional and regional contexts and creates additional vectors for future research.

Keywords: Military history, interwar Lithuania, historiography, Institute of History and Archeology of the Baltic Region (Klaipeda University), «War and society in the 20th century».